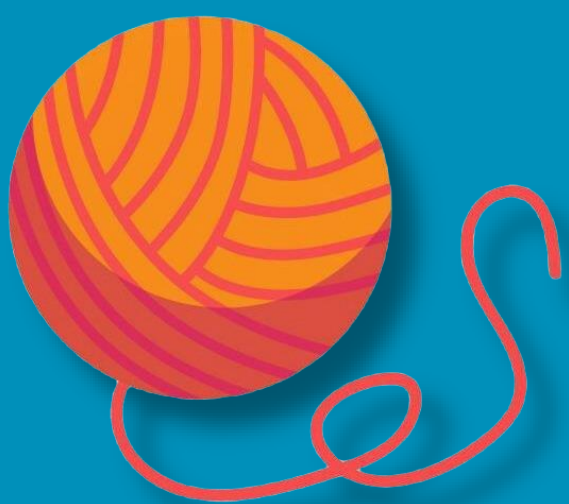

NAPRAWIAACZE ŚWIATA

RAPORT 2025

NAPRAWIAMY
Z VEOLIA

Raport Fundacji Veolia Polska
Naprawiacze świata. NOWY RAPORT 2025
Publikacja opracowana w ramach programu NAPRAWIAMY Z VEOLIA

Redakcja
Marcel Samecki

Tekst
Paweł Kwiatkowski

Opracowanie graficzne
FlowerPower

Badania
Aleksandra Lewicka, Wiktoria Maruszczak, SW Research

Badania: SWResearch, 28 listopada 2024 r.; badanie „Znajomość i uczestnictwo w trendach” zostało przeprowadzone w listopadzie 2024 roku. Zastosowaną metodą badawczą w postaci wywiadów online (CAWI) w panelu internetowym SW Panel objęliśmy 1048 respondentów i respondentek rekrutujących się ze zbiorowości osób powyżej 16. roku życia, zgodnie z rozkładem płci, wieku i klasy wielkości miejscowości. Badanie jest powtórzeniem sondażu wykonanego po raz pierwszy w 2022 roku przez tę samą agencję badawczą.

Z myślą o osobach niewidzących i niedowidzących przygotowaliśmy także wersję Raportu w wersji audio-booka, który dostępny jest tutaj:

Warszawa, 24 lutego 2025 r.

© Copyright 2025 Fundacja Veolia Polska

Wstęp

W dzisiejszym świecie jesteśmy świadkami coraz większego problemu z odpadami i zanieczyszczeniem naszej planety. Codziennie wyrzucamy miliony ton śmieci, z których większość trafia na wysypiska, zanieczyszczając ziemię, wodę i powietrze. Większość tych odpadów to przedmioty jednorazowego użytku – plastikowe butelki, torby, opakowania – które używamy przez chwilę, ale które pozostają w środowisku przez setki lat.

Co by było, gdybyśmy zamiast kupować kolejne produkty, których użyjemy raz i wyrzucimy, zaczęli dbać o to, co mamy? Co by było, gdybyśmy potrafili naprawiać, ponownie używać i przekształcać, zamiast marnować zasoby?

Styl życia zero waste to odpowiedź na te wyzwania. To filozofia, która zachęca nas do świadomego podejmowania decyzji na co dzień, aby zmniejszyć nasz wpływ na środowisko. Dążenie do zerowej produkcji odpadów to nie tylko sposób na ochronę naszej planety, ale także droga do większej oszczędności, lepszego zdrowia i satysfakcji z prostszej, bardziej zrównoważonej codzienności.

W 2022 roku po raz pierwszy przeprowadziliśmy badania postaw wobec życia zero-waste i skłonności do naprawiania uszkodzonych rzeczy – najchętniej w kawiarenkach naprawczych. Wówczas tylko 8 proc. badanych przyznało, że zna termin „kawiarenka naprawcza”. Teraz postanowiliśmy ponownie zapytać współobywateli o ich nastawienie i przekonania dotyczące życia zero-waste i naprawiania. Wyniki badania napawają optymizmem, o czym szerzej piszemy na następnych stronach Raportu. Jest dla nas źródłem sporej satysfakcji, że już

co czwarta osoba w Polsce wie czym jest kawiarenka naprawcza! To spora zmiana świadomościowa, do której jako Fundacja Veolia Polska dorzuciliśmy swój własny kamyczek.

Mamy nadzieję, że ten raport zachęci Cię do wdrażania zasad zero waste w swoim życiu. Głęboko bowiem wierzymy w to, że nawet drobne zmiany mogą przynieść wielkie korzyści – nie tylko dla Ciebie, ale i dla całej naszej planety.

Zrób pierwszy krok w stronę bardziej świadomego, zielonego życia i zobacz, jak pozytywnie wpłyniesz na swoje otoczenie!

Marcel Samecki
Manager Projektów
Fundacja Veolia Polska

Chcemy żyć zero-waste

Styl życia zero-waste (czyli bez odpadów) to filozofia i praktyka, która dąży do minimalizowania ilości odpadów trafiających do środowiska. Celem jest ograniczenie produkcji śmieci do absolutnego minimum poprzez mądre zarządzanie zasobami, ponowne wykorzystywanie, recykling i kompostowanie.

Z naszych badań wynika, że aż 68% z nas odczuwa potrzebę życia w zgodzie z tymi zasadami. Bez wątplenia jest to postęp zważywszy, że przed dwoma laty zarówno w grupie, która zetknęła się z tym terminem, jak i w grupie, osób, które nie znały pojęcia zero-waste, chętnych było niewiele ponad połowę badanych (odpowiednio 54 i 53%).

Główne zasady stylu życia zero waste obejmują:

- **Odmowa (Refuse)** – unikanie produktów jednorazowego użytku i zbędnych opakowań.
- **Redukcja (Reduce)** – minimalizowanie konsumpcji i kupowanie tylko tego, co naprawdę potrzebne.
- **Ponowne użycie (Reuse)** – wybieranie przedmiotów, które można wielokrotnie wykorzystywać.
- **Recykling (Recycle)** – odpowiednia segregacja odpadów w celu ich ponownego wykorzystania.
- **Kompostowanie (Rot)** – przekształcanie organicznych odpadów w kompost, który może być wykorzystany w ogrodzie.

Praktykowanie zero-waste może obejmować takie działania jak używanie wielokrotnego użytku toreb, unikanie plastiku, kupowanie produktów bez opakowań czy naprawianie rzeczy zamiast ich wyrzucania. Wszystko to w celu zmniejszenia śladu węglowego i wywarcia pozytywnego wpływu na środowisko.

Wdrażanie zasad zero waste staje się coraz bardziej popularne, ale to, czy chętnie wdrażamy te zasady w życiu, zależy od różnych czynników, takich jak świadomość ekologiczna, dostępność odpowiednich produktów oraz styl życia.

Kilka czynników wpływa na to, jak łatwo (lub jak trudno) jest wprowadzić zasady zero-waste:

ŚWIADOMOŚĆ EKOLOGICZNA – Wzrastająca świadomość na temat zmian klimatycznych i problemów związanych z odpadami (np. plastikowymi śmieciami w oceanach) sprawia, że więcej osób jest zainteresowanych wprowadzeniem zmian w swoim życiu. Wiele osób zaczyna dostrzegać korzyści z minimalizowania odpadów, zarówno dla środowiska, jak i dla zdrowia.

DOSTĘPNOŚĆ PRODUKTÓW – W dużych miastach i krajach, gdzie ruch zero waste zyskał popularność, dostęp do ekologicznych alternatyw (np. sklepów z produktami luzem, biodegradowalnymi opakowaniami, torbami wielokrotnego użytku) jest coraz łatwiejszy. W takich miejscach ludzie częściej wdrażają zasady zero waste. Jednak w mniejszych miejscowościach lub w krajach, gdzie ten styl życia nie jest jeszcze powszechny, dostępność takich produktów może być ograniczona.

WYGODA I NAWYKI – Dla wielu osób zmiana nawyków jest trudna. Zero waste wymaga świadomego podejścia do zakupów, planowania posiłków, segregacji odpadów czy naprawiania rzeczy, co może być czasochłonne. Często wygodniejsze jest sięgnięcie po jednorazowe produkty lub korzystanie z opakowań plastikowych, zwłaszcza w szybkim trybie życia.

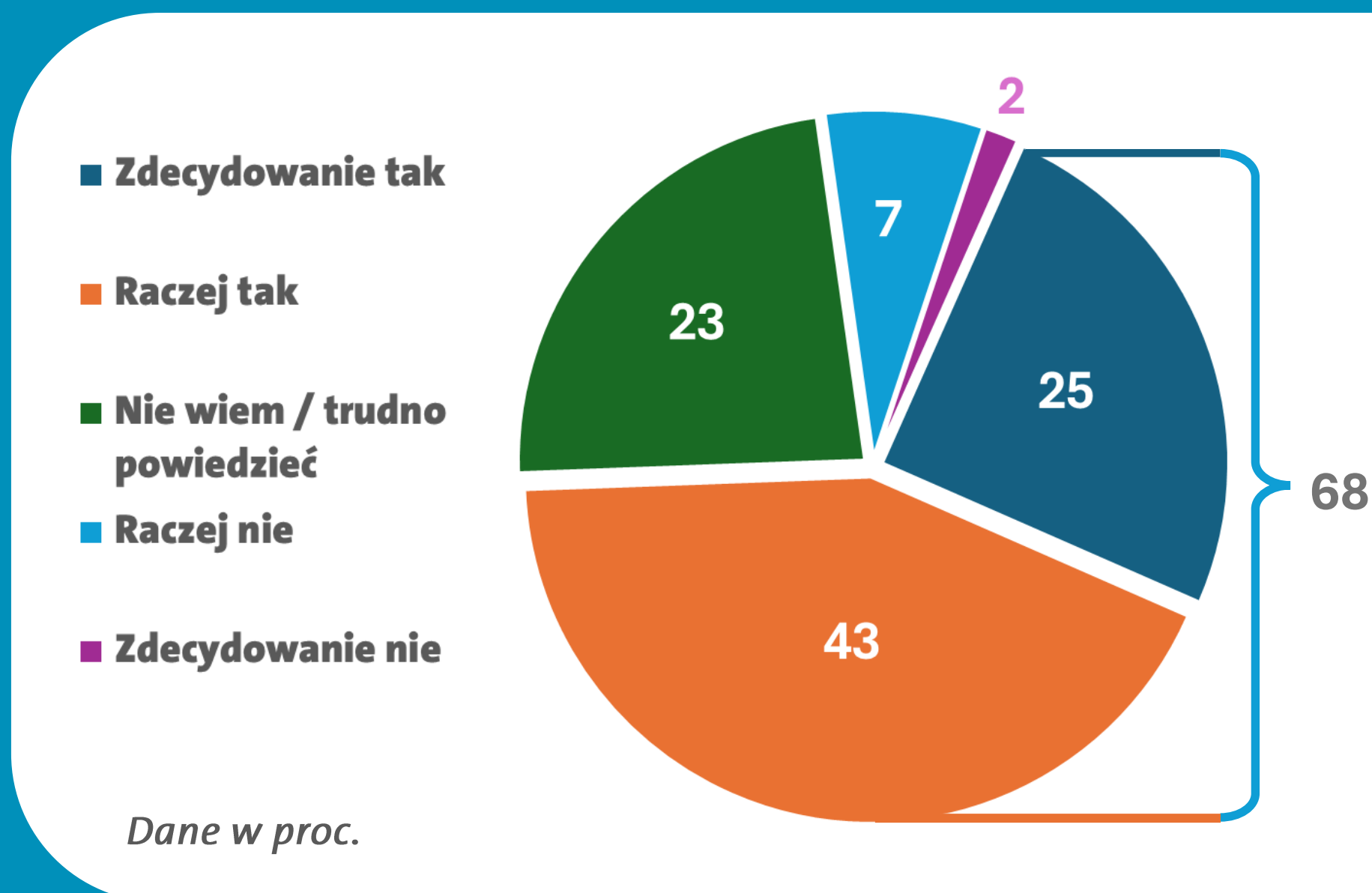
KOSZTY – Chociaż długoterminowo styl życia zero-waste może prowadzić do oszczędności, na początku inwestycje w produkty wielokrotnego użytku np. torby, butelki albo pojemniki

mogą być kosztowne. Dla niektórych osób jest to bariera w przyjęciu tego stylu życia.

WSPARCIE SPOŁECZNOŚCI I RUCHÓW EKOLOGICZNYCH – Organizacje i grupy promujące zero-waste pomagają osobom wprowadzającym ten styl życia poprzez dzielenie się poradami, przepisami i inspiracjami. Wspólna inicjatywa może zwiększyć motywację i poczucie przynależności do czegoś większego.

Podsumowując, choć zasady zero waste zysują na popularności i wiele osób je wdraża, pełne przyjęcie tego stylu życia nie jest jeszcze powszechne, a różnorodność wyzwań, jakie napotykają osoby próbujące żyć bez odpadów, sprawia, że proces ten postępuje powoli: krok po kroku.

Czy odczuwasz potrzebę / chęć życia zgodnie z zasadami zero-waste lub w większym stopniu wdrażać je w codziennym życiu? (2024)

Kupować czy naprawiać?

Ogólnie rzecz biorąc większość ludzi częściej decyduje się na zakup nowych rzeczy, niż na naprawę tych, które się zepsuły. Wynika to z kilku czynników:

KOSZT NAPRAWY VS. KOSZT ZAKUPU NOWEGO – W wielu przypadkach naprawa może być kosztowna, zwłaszcza w odniesieniu do produktów, które stały się tanie i łatwo dostępne. W niektórych przypadkach naprawa jest równie kosztowna lub nawet droższa niż zakup nowego produktu, szczególnie w przypadku elektroniki, odzieży czy sprzętu AGD.

KULTURA KONSUMPCJONIZMU – Współczesne społeczeństwa konsumpcyjne promują łatwy dostęp do nowych produktów. Kampanie marketingowe i szybki rozwój technologii sprawiają, że wiele osób preferuje zakup nowych produktów, które oferują lepsze funkcje, estetykę czy wydajność, nawet jeśli ich stare rzeczy wciąż działają.

TRUDNOŚCI Z NAPRAWĄ – W niektórych przypadkach naprawa jest trudna lub niemożliwa bez specjalistycznych narzędzi i umiejętności. Wraz z rozwojem produktów jednorazowego użytku i coraz bardziej złożoną konstrukcją współczesnych urządzeń, takich jak elektronika, naprawa staje się mniej dostępna i bardzo często wymaga kosztownego serwisowania.

BRAK DOSTĘPU DO NAPRAWY – W wielu miejscach naprawa nie jest łatwo dostępna. Wymaga to znalezienia odpowiednich warsztatów, części zamiennych

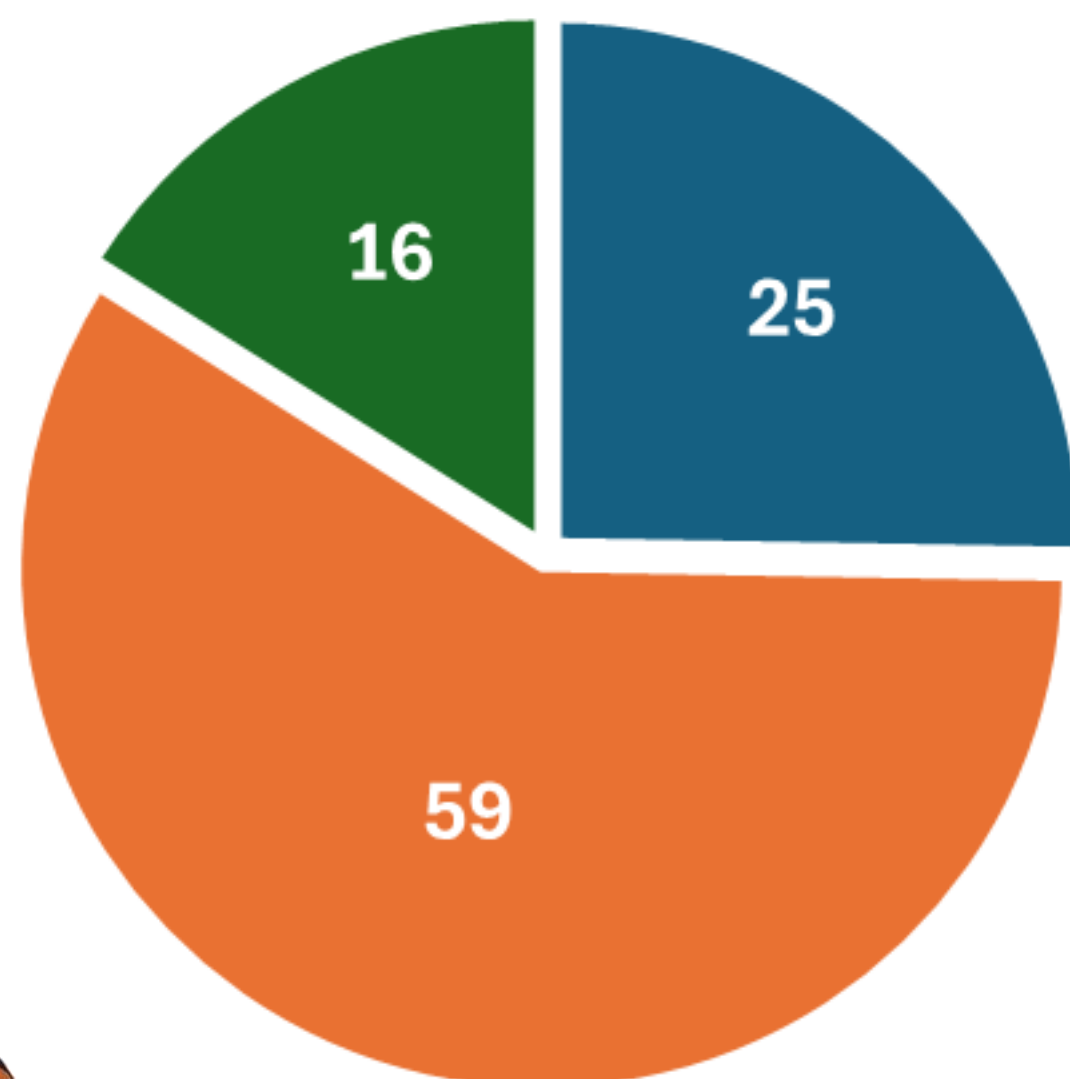
a niektóre firmy ograniczają dostęp do instrukcji naprawczych lub części, aby zniechęcić do samodzielnych napraw.

W świetle naszych badań nie odnotowaliśmy żadnej zmiany postaw w ciągu minionych dwóch lat: dokładnie tyle samo osób, co w poprzednich badaniach deklaruje dziś chęć naprawiania, tyle samo jest zwolenników kupowania i tyle samo niezdecydowanych. Prawdopodobnie sekret tych niezmiennych deklaracji tkwi w skłonności do wdrażania chęci w codziennym życiu. Teoretycznie wolimy naprawiać, ale w praktyce bywa różnie.

Obserwujemy jednak, że wiele osób stara się unikać kultury „jednorazowego użytku” i woli naprawiać swoje rzeczy. Wzrasta zainteresowanie naprawami DIY (zrób to sam), zwłaszcza w kontekście mody (np. przeróbki odzieży), elektroniki czy mebli. Widzimy to po zwiększonym zainteresowaniu działalnością kawiarenek naprawczych oraz podobnymi inicjatywami - warsztatami naprawczymi czy podzielniami, zachęcającymi do naprawiania lub ponownego używania zamiast wyrzucania. Zapaleńców, którzy biorą udział w tych formach samoorganizacji i wdrażania zasad zero-waste nazwalibyśmy NAPRAWIACZAMI ŚWIATA. To im właśnie poświęcony jest ten raport: nie tylko naprawiają rzeczy ale i relacje międzyludzkie a zatem i świat, w którym żyjemy.

Naprawianie czy kupowanie? (2024)

- Chętniej kupuję
- Chętniej naprawiam
- Trudno powiedzieć

Dane w proc.

Ogólnie rzecz biorąc, choć naprawa staje się coraz bardziej popularna w niektórych kręgach, wciąż naprawiacze stanowią mniejszość: większość woli kupić coś nowego, zwłaszcza w kontekście wygody, szybkości i dostępności nowych produktów.

Czy wiesz co to kawiarenka naprawcza?

Kawiarenka Naprawcza (repair café) to inicjatywa społeczna, która ma na celu promowanie naprawy przedmiotów zamiast ich wyrzucania. Jest to miejsce, gdzie ludzie mogą przyjść z uszkodzonymi przedmiotami (np. elektroniką, meblami, ubraniami, zabawkami, rowerami) i skorzystać z pomocy wolontariuszy, którzy posiadają umiejętności naprawcze.

Kiedy dwa lata temu ogólnopolskiej, reprezentatywnej próbie dorosłych obywateli zadaliśmy pytanie czy kiedykolwiek zetknęli się z terminem „kawiarenka naprawcza”, twierdząco odpowiedziało zaledwie 8 proc. W ciągu czasu, który upłynął od badań, konsekwentnie wspieraliśmy ruch kawiarenkowy popularyzując wiedzę o kawiarenkach oraz zachęcając do prowadzenia tych inicjatyw. Chętni do prowadzenia kawiarenek mogą ubiegać się w Fundacji Veolia Polska o granty na uruchomienie kawiarenki w swojej okolicy. Łącznie wsparliśmy około 40 takich inicjatyw wielu miastach Polski. Teraz okazuje się, że wiedzą o kawiarenkach naprawczych dysponuje już 25 % ludności. Tym samym przekonujemy się, że działalność wszystkich naprawiaczy ma wielki sens, a nasz program, jako jedyny w Polsce program systemowego wsparcia kawiarenek naprawczych, przyczynił się do wymiernego postępu i realnej zmiany świadomościowej.

Przypomnijmy zatem czym są kawiarenki naprawcze. Ich celem jest zmniejszenie marnotrawstwa, edukacja w zakresie napraw, oraz promowanie filozofii zero-waste.

GŁÓWNE CECHY KAWIARENK NAPRAWCZYCH:

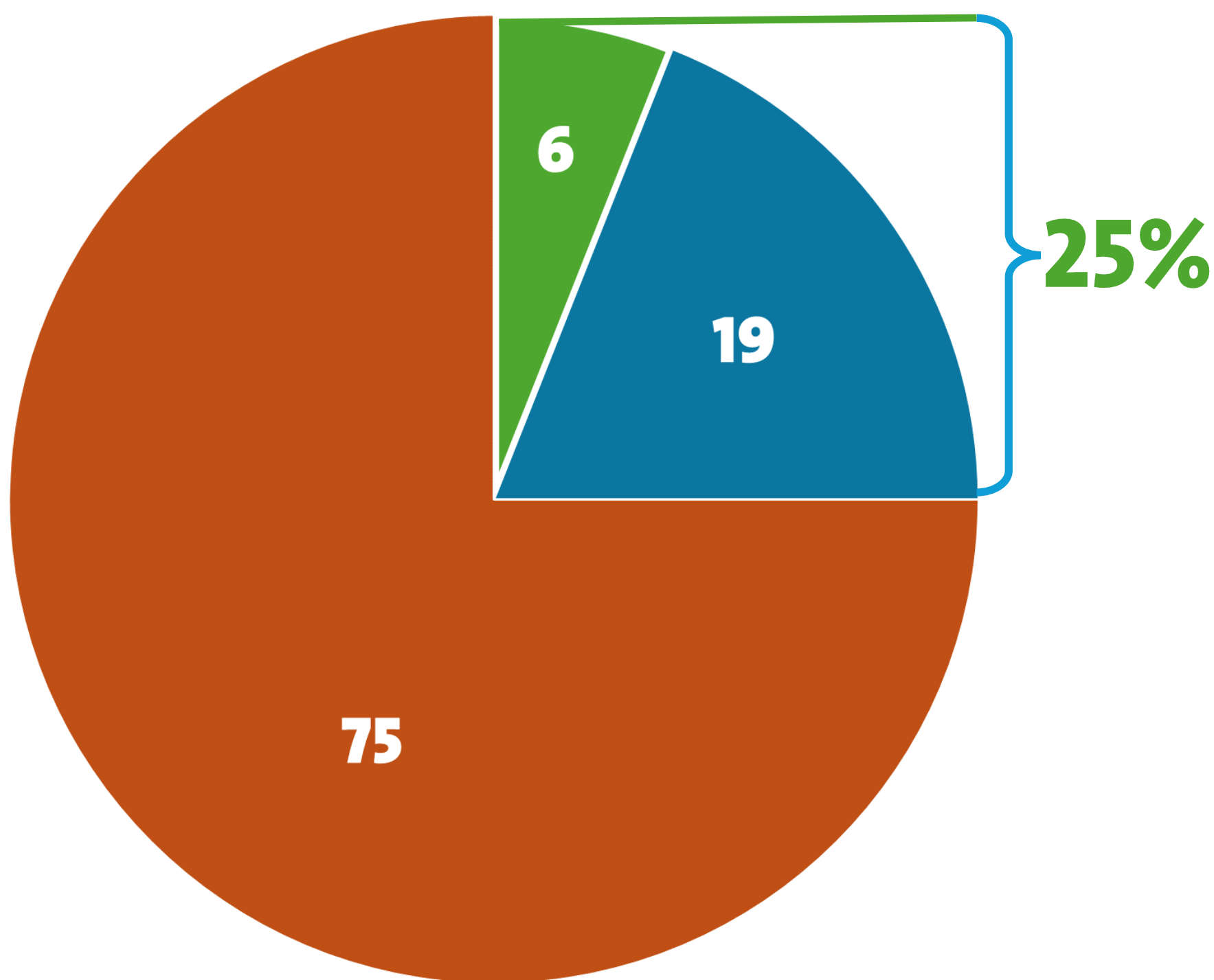
Naprawa przedmiotów za darmo – Uczestnicy przynoszą zepsute przedmioty, a wolontariusze pomagają je naprawić bez pobierania opłat, chociaż czasem można zostawić dobrowolny datek na rzecz organizacji.

Wolontariusze-naprawiacze – W kawiarence naprawczej pracują osoby, które posiadają różne umiejętności naprawcze, na przykład w zakresie elektroniki, odzieży, sprzętu AGD, rowerów itp.

Celem jest nie tylko naprawienie przedmiotu, ale również nauczenie ludzi, jak to zrobić samodzielnie w przyszłości.

Edukacja i dzielenie się wiedzą – Oprócz samej naprawy, Repair Café ma na celu edukację odwiedzających, by w przyszłości mogli sami dbać o swoje rzeczy, a tym samym zmniejszać zależność od kupowania nowych produktów.

Spółeczny charakter – To również wydarzenie społeczne, które łączy lokalną społeczność. Ludzie spotykają się, dzielą doświadczeniami, uczą się od siebie nawzajem i budują więzi. Często kawiarenki naprawcze organizowane są w ramach większych inicjatyw proekologicznych i społecznych.

25%

Czy wiesz co to jest kawiarenka naprawcza? (2024)

- Tak, korzystałam/em z niej
- Tak, ale nie korzystałam/em z niej
- Nie

Dane w proc.

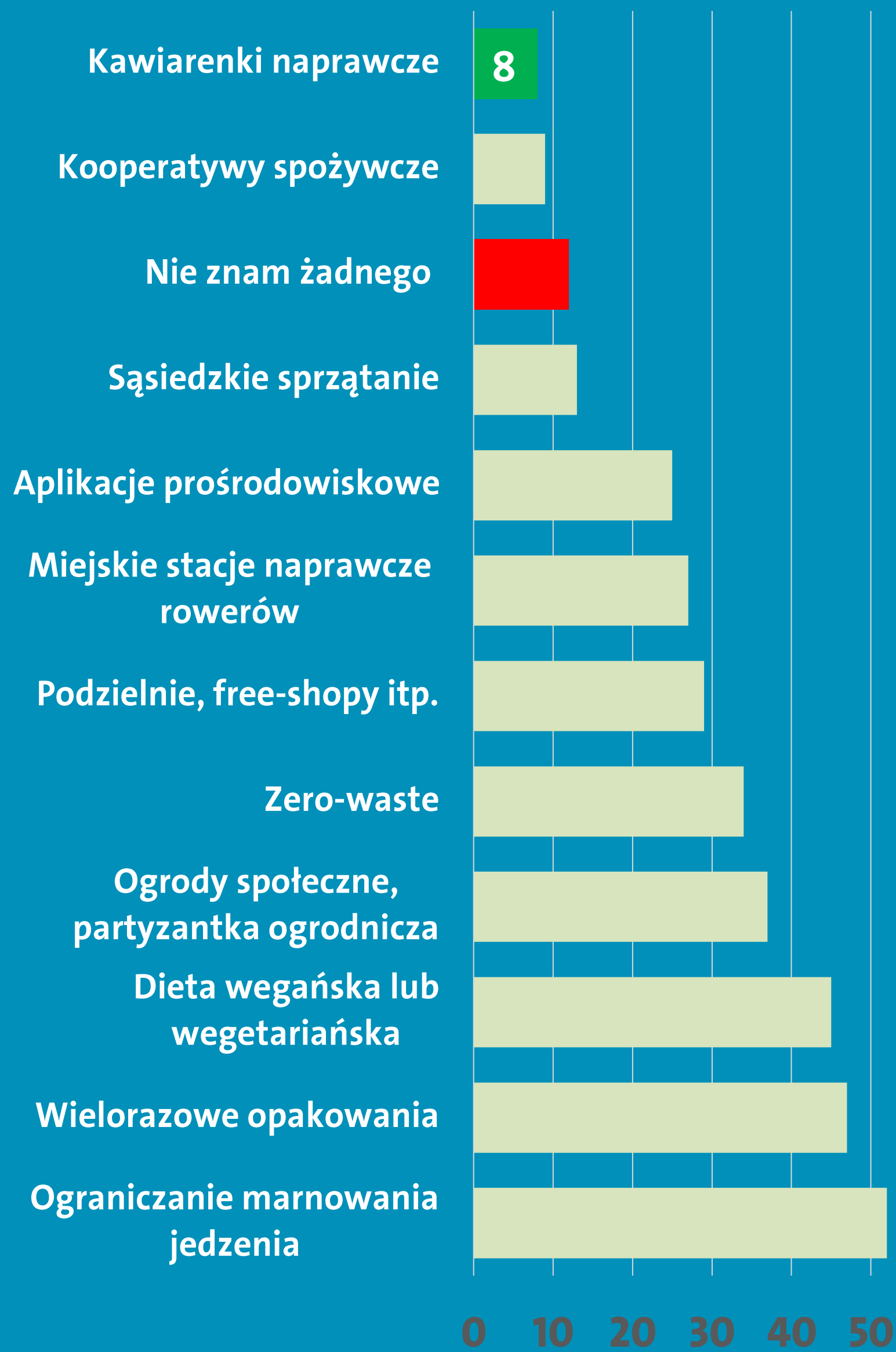
Repair cafés działają w wielu krajach na całym świecie, podejmując współpracę w ramach ruchu kawiarenkowego. Rozwija się on od 2009 roku między innymi w: Holandii, Belgii, Niemczech, Francji, Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Indiach czy Japonii. Szacuje się, że na całym świecie działa już ok. 2200 kawiarenek naprawczych. W Polsce, dzięki programowi Naprawiamy z Veolią, zapoczątkowanemu w 2019 roku, powstało ok. 40 kawiarenek naprawczych.

Dzięki kawiarenkom naprawa staje się nie tylko praktycznym działaniem, ale i sposobem na walkę z nadmiernym konsumpcjonizmem i marnotrawstwem zasobów.

WYNIKI BADAŃ SPRZED DWÓCH LAT

Poniżej znajduje się lista różnych trendów związanych z używaniem przedmiotów i ogólnie stylem życia. Które z wymienionych aktywności idei są Ci znane? O których słyszałaś cokolwiek? (2022)

Dane w proc.

Czy warto żyć „eko”?

Życie „eko” oznacza podejmowanie działań, które mają na celu minimalizowanie negatywnego wpływu na środowisko naturalne i dbanie o jego ochronę. Osoba żyjąca ekologicznie stara się podejmować świadome wybory w codziennym życiu, które sprzyjają zrównoważonemu rozwojowi, oszczędności zasobów naturalnych i redukcji zanieczyszczeń.

2024

2022

Poczucie, że zostawiamy świat w lepszym stanie dla przyszłych pokoleń

55

60

Oszczędności finansowe

51

47

Satysfakcję osobistą

46

52

Poczucie solidarności z innymi ludźmi

20

29

Nie daje żadnych

9

9

Dane w proc.

Postawa wobec życia „eko” wydaje się uzasadniona z wielu względów. Spośród tych, które wskazaliśmy respondentom badania, jako możliwe odpowiedzi na pytanie o sens życia „eko” najczęściej wskazywano na poczucie, że zostawiamy świat w lepszym stanie dla przyszłych pokoleń. Nieznacznie wzrosła liczba osób, które zdają sobie sprawę z oszczędności finansowych, które daje życie ekologiczne. Przybyło też osób, które czerpią z ekologicznego życia satysfakcję. Niezmienny natomiast pozostał odsetek osób (9%) nie dostrzegających żadnych korzyści z takiego stylu życia.

Oto kluczowe zasady życia ekologicznego:

Oszczędzanie energii – zmniejszanie zużycia energii poprzez stosowanie energooszczędnych urządzeń, włączanie światła tylko wtedy, gdy są potrzebne, korzystanie z odnawialnych źródeł energii (na przykład paneli słonecznych) oraz oszczędzanie ciepła w domu.

Zrównoważony transport – preferowanie środków transportu, które mają mniejszy wpływ na środowisko, takich jak chodzenie pieszo, jazda rowerem, korzystanie z transportu publicznego, czy wybór samochodów elektrycznych lub hybrydowych. W miarę możliwości unikanie podróży samolotem, które generują duże emisje CO₂.

Redukcja odpadów – dążenie do zmniejszania ilości produkowanych odpadów przez recykling, kompostowanie, stosowanie produktów wielokrotnego użytku (np. torby, pojemniki), unikanie jednorazowych opakowań plastikowych i innych produktów, które szybko trafiają na wysypiska.

Zrównoważone zakupy – wybieranie produktów, które są przyjazne środowisku, np. organiczne, lokalne, ekologiczne lub produkty, które mają certyfikaty świadczące o ich przyjazności dla środowiska. Ograniczanie konsumpcji przedmiotów, które są produkowane w sposób szkodliwy dla środowiska.

Ochrona bioróżnorodności – wspieranie działań na rzecz ochrony gatunków roślin i zwierząt oraz dbanie o lokalne ekosystemy. Może to obejmować sadzenie drzew, partyzantkę ogrodniczą w miastach, ochronę przyrody, w tym szczególnie habitatów rozmaitych gatunków, wspieranie działań proekologicznych, takich jak ochrona lasów i wód.

Zrównoważona produkcja i konsumpcja żywności – wybór żywności pochodzącej z upraw ekologicznych, ograniczenie spożycia mięsa (zwłaszcza czerwonego) na rzecz bardziej zrównoważonych źródeł białka, ograniczenie marnowania żywności poprzez odpowiednie przechowywanie i planowanie posiłków.

Minimalizm i świadoma konsumpcja – życie ekologiczne często wiąże się z postawą minimalizmu, czyli kupowaniem tylko tego, co naprawdę potrzebne, zamiast gromadzenia nadmiaru rzeczy, które szybko stają się niepotrzebne i trafiają na wysypiska.

Życie ekologiczne to zatem takie życie, które polega na świadomym, odpowiedzialnym i konsekwentnym podejściu do swoich codziennych wyborów. To życie, które pozwala minimalizować nasz negatywny wpływ na planetę i jej zasoby.

Co nas powstrzymuje?

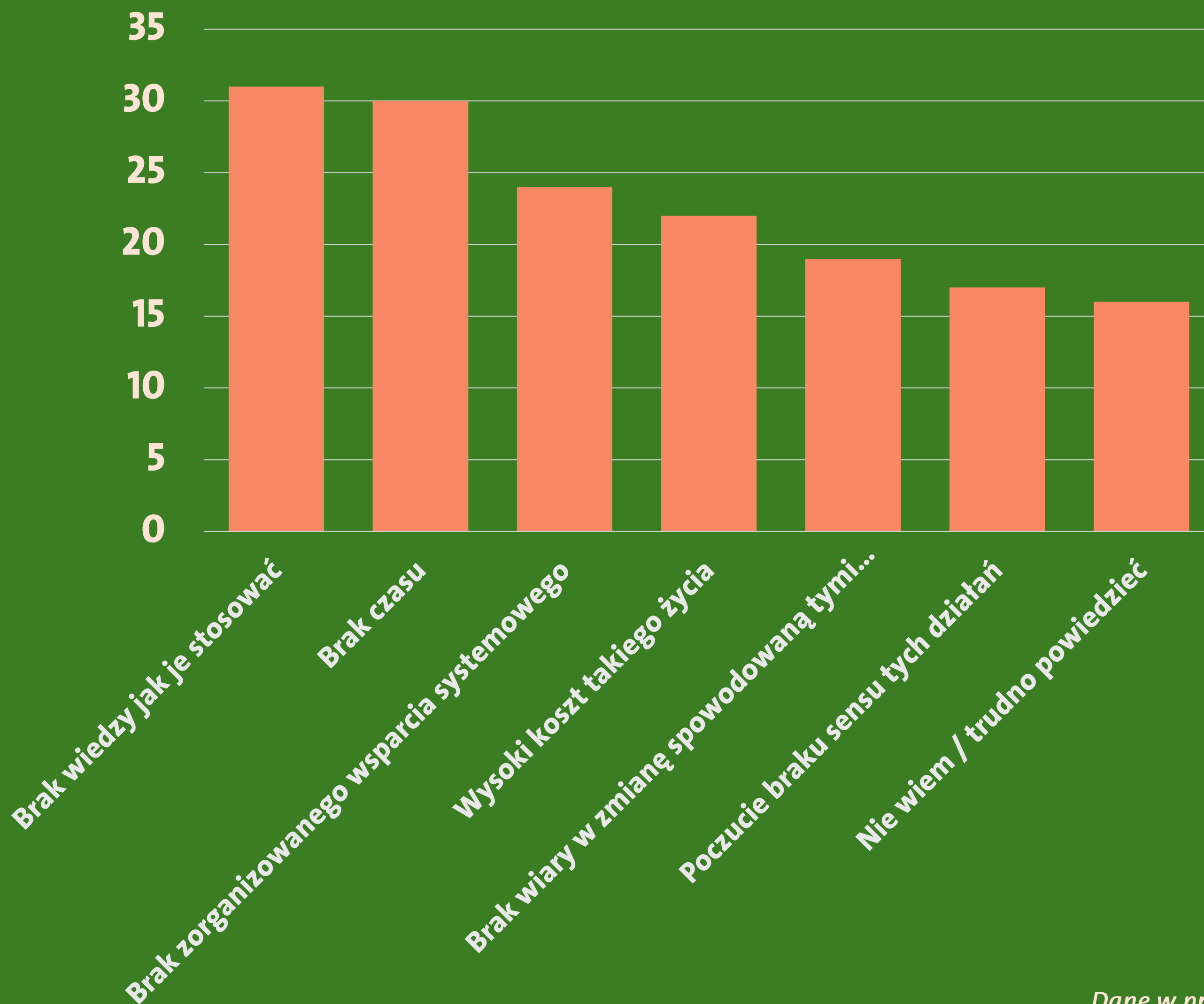
Istnieje wiele powodów, dla których niektórzy ludzie nie dbają o środowisko naturalne. Często wynika to z różnych czynników psychologicznych, społecznych, ekonomicznych i kulturowych. Z porównania wyników badań sprzed dwóch lat i przeprowadzonych ostatnio wynika, że lepiej orientujemy się w praktyce wdrażania zasad zero-waste: ubyło osób niezorientowanych, zaś przybyło tych, którzy zdają sobie sprawę z tego, że zero-waste nie musi być drogie. Problemem jest brak szczegółowej wiedzy i ...czasu!

Z naszych codziennych obserwacji wynika, że powodów do niskiej skłonności do wdrażania w życiu zasad zero-waste jest więcej, niż te, które wskazaliśmy w badaniu (na potrzeby porównania wyników badań nie dodaliśmy nowych opcji, ale zapewne w przyszłości warto to rozważyć). Poniżej prezentujemy wybór takich czynników, które stanowią barierę wobec życia zero-waste.

Brak świadomości ekologicznej – Część osób może nie zdawać sobie sprawy z powagi problemów ekologicznych, takich jak zmiany klimatyczne, zanieczyszczenie środowiska czy wyczerpywanie zasobów naturalnych. Brak wiedzy na ten temat, niewłaściwe informacje lub zrozumienie skutków własnych działań może sprawić, że nie traktują oni kwestii ochrony środowiska jako priorytetu.

Jakie Twoim zdaniem przeszkody / bariery powstrzymują ludzi przed wdrażaniem zasad zero-waste w swoim życiu? (2024)

Dane w proc.

Krótka perspektywa czasowa – Wiele osób nie dostrzega bezpośrednich konsekwencji swoich działań w długim okresie. Zamiast myśleć o przyszłych pokoleniach i o ochronie środowiska na długą metę, koncentrują się na bieżących problemach lub wygodach dnia codziennego, takich jak oszczędność czasu, pieniędzy czy komfort.

Wygoda i nawyki – Zmiana stylu życia na bardziej ekologiczny często wiąże się z wprowadzeniem nowych, czasochłonnych nawyków, jak segregacja odpadów, zakupy ekologiczne, naprawa przedmiotów zamiast ich wyrzucania, czy ograniczenie konsumpcji. Dla wielu ludzi jest to zbyt duży wysiłek, zwłaszcza w kontekście ich codziennego życia, które jest pełne zobowiązań.

Kultura konsumpcjonizmu – Współczesne społeczeństwa konsumpcyjne promują szybki dostęp do tanich produktów, które są łatwe do wymiany i często nie uwzględniają kosztów środowiskowych. Reklama, moda i dostępność tanich dóbr mogą powodować, że ludzie nie myślą o długofalowych konsekwencjach swojej konsumpcji.

Brak alternatyw – W niektórych regionach lub sytuacjach życiowych brakuje łatwego dostępu do bardziej ekologicznych alternatyw. Może to obejmować brak sklepów z produktami zero-waste, trudności w dostępie do transportu publicznego, kosztowne ekologiczne opcje lub trudności w naprawie przedmiotów.

Ograniczenia ekonomiczne – Niektórzy nie mogą w żaden szczególny sposób dbać o środowisko, ponieważ zmiany w stylu życia lub zakup bardziej ekologicznych produktów wiążą się z dodatkowymi kosztami. Produkty ekologiczne, usługi naprawcze czy alternatywne źródła energii mogą być droższe, co stanowi barierę dla osób o niższych dochodach.

Poczucie bezsilności – Niektórzy ludzie mogą czuć, że ich indywidualne działania nie mają realnego wpływu na globalne problemy środowiskowe, takie jak zmiany klimatyczne czy zanieczyszczenie. Przekonanie, że ich wysiłki są zbyt małe, aby coś zmienić, może powodować rezygnację z podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska.

Przekonania polityczne lub ideologiczne – Dla niektórych osób kwestie związane z ochroną środowiska są postrzegane przez pryzmat polityczny lub ideologiczny. Mogą uważać, że działania na rzecz środowiska są zbyt kosztowne, ingerują w wolność jednostki, lub są związane z określoną ideologią, którą odrzucają.

Wszystkie te czynniki mogą wpływać na to, że niektórzy ludzie nie angażują się w dbanie o środowisko naturalne. Zmiana tego podejścia często wymaga zwiększenia świadomości, edukacji, dostępności ekologicznych alternatyw oraz stworzenia zachęt do podejmowania działań proekologicznych.

Fundacja

VEOLIA